

1.04 Strokovni članek

IZ ARHIVSKIH FONDОВ IN ZBIRK
FROM ARCHIVAL FONDS AND COLLECTIONS

UDK 930.25:94(497.4Lenart)"1625/1928"

Prejeto: 26. 4. 2022

Fond Trg Lenart v Slovenskih goricah

MOJCA HORVAT

prof. slovenskega in nemškega jezika, arhivska svetovalka

Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, SI-2000 Maribor

e-pošta: mojca.horvat@pokarh-mb.si

Izvleček

Pokrajinski arhiv Maribor hrani fond Trg Lenart v Slovenskih goricah, ki obsega 11 arhivskih škatel in vsebuje dokumente, nastale med letoma 1625 in 1928. Posebno zanimivi so zapisniki trškega sveta od leta 1640 do leta 1850, davčne zadeve, prepisi trških privilegijev, dokumenti o gradnjah v trgu, obračuni trškega sodnika, dokumenti, ki se nanašajo na cerkvene, šolske in društvene zadeve ter tudi dokumenti trškega špitala. Prispevek podaja tudi seznam vseh trških sodnikov, ki so se v Lenartu zvrstili od leta 1600 do leta 1849.

Ključne besede:

arhivsko gradivo, Trg Sveti Lenart v Slovenskih goricah, trški sodnik, prisežni obrazec, zapisnik trškega sveta

Abstract

ARCHIVAL FONDS LENART V SLOVENSKIH GORICAH MARKET

The Regional Archives Maribor has in storage the fonds Lenart v Slovenskih goricah Market, which comprises eleven archive boxes. It contains records created between 1625 and 1928. Of particular interest are the minutes of the market council from 1640 to 1850, tax affairs, transcripts of market privileges, records about construction in the market, accounts of the market judge, archives relating to the church, school and social affairs, as well as market hospital records. The article additionally lists all the market judges who served in Lenart between 1600 and 1849.

Key-words:

archives, Sveti Lenart v Slovenskih goricah Market, market judge, swearing-in form, minutes of the market council

Uvod

Pokrajinski arhiv Maribor hrani fond Trg Lenart v Slovenskih goricah,¹ ki obsega 11 arhivskih škatel oziroma 1,1 tekočega metra in vsebuje dokumente, nastale med letoma 1625 in 1928.² Gradivo je oktobra 1949 predal Krajevni ljudski odbor Lenart. Arhivsko gradivo trga Lenart se najde tudi v nekaterih zbirkah Pokrajinskega arhiva Maribor, npr.:

- V Zbirki listin³ so tudi posamezne listine, ki se nanašajo na trg Lenart v Slovenskih goricah, posebej velja omeniti potrditve trških pravic iz let 1684, 1827 in 1839.
- V Zbirki zemljiških knjig gosposčin ter magistratov mest in trgov⁴ so ohranjene zemljiške knjige gospodstva Hrastovec, med njimi tudi Glavna zemljiška knjiga gosposčine Hrastovec – urada Lenart v Slovenskih goricah in Močna, z vpisi, nastalimi približno med letoma 1830 in 1878.
- V Zbirki fotografij in razglednic⁵ je 23 razglednic, vse so iz 20. stoletja ali nedatirane.

Popis za fond Trg Lenart v Slovenskih goricah je strukturiran na naslednji način:

1. Uprava:
 - 1.1 Protokoli trškega sveta (1640–1850),
 - 1.2 Davčne zadeve (1640–1877),
 - 1.3 Trški privilegiji (pribl. 18. stoletje–1892),
 - 1.4 Dokumenti v zvezi z občinsko zemljo (1813–1925),
 - 1.5 Dokumenti o gradnjah (1830–1911),
 - 1.6 Obračuni trga (1679–1835),
 - 1.7 Popisi prebivalcev in živine (pribl. 1857–1911),
 - 1.8 Volitve trške in občinske uprave (1683–1862),
 - 1.9 Dokumenti Gospodarskega pomožnega urada sodnega okraja Lenart (1843–1852).

V okviru uprave je ohranjen tudi delovodnik (1843–1852).
2. Patenti, kurende, okrožnice, dopisi, ki so prispeli na upravo trga:
 - 2.1 Zapisniki cesarsko-kraljevih in okrožnih uredb (1785–1800),
 - 2.2 Patenti, odredbe, kurende, cirkularna pisma (1803–1850).
3. Domovinski listi tržanov (1850–1854)
4. Dokumenti, povezani z vojsko.
 - 4.1 Seznam vojaških obveznikov s področja Lenarta (1872–1884),
 - 4.2 Dokumenti o prevratnih dogodkih (1918–1920).
5. Dokumenti, povezani s cerkvijo in šolstvom, npr.: zapisnik o vizitaciji (1822), primerjalna tabela za šolski okoliš (1846), izkazi o prihodkih učiteljev (1830–1835), stanje ljudskih šol v okraju (1864/65).
6. Dokumenti nekaterih društev:
 - 6.1 Dokumenti Gasilskega društva (1876–1883),
 - 6.2 Dokumenti Nemškega moškega pevskega društva (1896–1910),
 - 6.3 Dokumenti *Schulvereina* (1897–1909),

¹ Ime fonda je Trg Lenart v Slovenskih goricah. Do leta 1918 se je kraj imenoval Sankt Leonhard in Windisch Büheln. Od konca prve svetovne vojne do leta 1952 se je naselje imenovalo Sveti Lenart v Slovenskih Goricah. V Lenart v Slovenskih goricah je bilo preimenovano na osnovi »Zakona o imenovanju naselij in označevanju trgov, ulic in zgradb« iz leta 1948 (Premk: Slovenska versko-krščanska terminologija v zemljepisnih imenih, str. 124–127).

² SI_PAM/0003, fond Trg Lenart v Slovenskih goricah.

³ SI_PAM/0001, Zbirka listin: npr. p. e. SI_PAM/0001_00602, SI_PAM/0001_00621, SI_PAM/0001_00656, SI_PAM/0001_01056, SI_PAM/0001_01079, SI_PAM/0001_01161.

⁴ SI_PAM/1802.

⁵ SI_PAM/1693.

- 6.4 Dokumenti krajevne skupine *Südmark* (1906–1908),
- 6.5 Zgodovinski zapiski za Lenart in okolico, ki jih je najbrž zbralo zgodovinsko društvo (1885–1928).
- 7. Dokumenti špitala:
 - 7.1 Zapuščinski inventar trškega sodnika Maksa Bernharda, ustanovitelja špitala (1625),
 - 7.2 Inventar in popis zapuščine, ki je bila podarjena špitalu (1631),
 - 7.3 Obračuni špitalskih mojstrov (1626–1737),
 - 7.4 Dopisi, pobotnice in spisi špitala (1626–1910),
 - 7.5 Donacije špitalu (1661–1731),
 - 7.6 Špitalsko pismo z opisi zgodovine špitala (1661–1731),
 - 7.7 Spisi o spremembah v upravi špitala (1912/13).

1. Kratek zgodovinski oris

Lenart v Slovenskih goricah leži na polovici poti med Mariborom in Gornjo Radgono. Že od nekdaj ga odlikuje ugodna prometna lega, ki je bila ključna za njegov razvoj v preteklosti, ko se je uveljavil kot pomembnejše naselje v osrednjih Slovenskih goricah. Kraj se prvič omenja leta 1215, medtem ko se cerkev, po kateri je dobil ime, omenja leta 1196. Naselje naj bi dobilo status trga leta 1332 ali leta 1447,⁶ leta 1989 je Lenart postal mesto.⁷

Prvotno je bil Sveti Lenart last Spanheimov, od leta 1196 si ga je lastil šentpavelski samostan v Labotski dolini na Koroškem. Leta 1202 so šentpavelski menihi Sveti Lenart prodali Wernerju pl. Tannu iz Melja pri Mariboru, od leta 1265 do leta 1376 je bil last plemiške družine von Haag, ki je bila lastnica bližnjega gospostva Hrastovec. Hči zadnjega člana tega rodu se je leta 1379 poročila s Henrikom Herbersteinom in mu za doto v zakon prinesla Hrastovec. Rodbina Herberstein je nato s krajšimi presledki gospodarila s Hrastovcem vse do konca druge svetovne vojne, zato je z njo močno povezana tudi srednjeveška in poznejša zgodovina Svetega Lenarta. Prav tako sta na trg pomembno vplivali še cerkvena

Grb trga Sv. Lenart v Slovenskih goricah
(Vir: SI_PAM/0003, t. e. 3, Knjiga z zapisniki privilegijev in priseg).

⁶ Prim. Toš: Lenart od admontske Radehove do središča Slovenskih goric, str. 30; Koropec: Srednjeveški Hrastovec, str. 49.

⁷ Toš: Lenart od admontske Radehove do središča Slovenskih goric, str. 24.

organizacija in zaradi prometne poti tudi obrt.⁸ Trškega sodnika so volili tržani, medtem ko ga je potrjeval lastnik gospodstva Hrastovec, kajti trg je bil temu gospodstvu podrejen. Sveti Lenart je imel tedenski tržni dan in sedem letnih živinskih sejmov, lasten rotovž in špital.⁹

2. Uprava trga Lenart v Slovenskih goricah

2.1 Protokoli trga Lenart

Posebno zanimivi so v treh knjigah ohranjeni zapisniki trškega sveta od leta 1640 do leta 1850. Zapisi se začnejo v času, ko je bil trški sodnik Zaharija Nürnberger.¹⁰ Na čelu magistrata je namreč bil župan ali sodnik, vendar si ga kot sodnika ne smemo predstavljati v današnjem pomenu besede. Na začetku prve knjige¹¹ sta zapisani prisegi tržana in trškega svetnika.¹²

»Sledi prisega sprejetega tržana

*Obljubljam in prisegam občemu trgu Sv. Lenart v Slovenskih goricah, da bom z vsem občemu trgu koristil ter pobožno in pokorno upošteval, kar mi bo častitljivi svet in trški sodnik zapovedal in naročil, kakor se poštenemu tržanu in zvestemu članu pritiče in je že od nekdaj v navadi. Kolikor bo mogoče, bom pomagal, ustvarjal, spodbujal in posnemal. Bog mi pomagaj in sveti evangelij.*¹³

Prisega svetnika

*Obljubljam in prisegam gospodu trškemu sodniku Sv. Lenarta in občemu trgu, da bom jaz kot sprejeti in delegirani svetnik po svoji vesti in po najboljšem razumu, brez predsodkov sodil in obravnaval bogate in revne ter revne in bogate, ki bodo prišli pred sodišče, ter da jim bom zagotavljal enako pravico. Niti ne bom nobeni strani v zadevi odrekel pravnega nasveta in nobene razkril, niti nobene strani podpiral bolj kot druge. Ne bom se pustil vplivati niti od podkupnin, sramotenja, koristi, prijateljstva ali sovraštva ali česa podobnega, ampak bom ravnal, kot se poštenemu in zvestemu tržanu in svetniku pritiče in kot je že od vekomaj navada. Za to bom odgovarjal pred Bogom pri poslednji sodbi, naj mi pomaga Bog in sveti evangelij.*¹⁴

⁸ Prav tam, str. 24.

⁹ Curk: Lenart v Slovenskih goricah in njegova okolica, str. 4.

¹⁰ Nürnbergerja navaja Oskar Habjanič kot pobudnika za gradnjo cerkve Sv. Trojice, na katerega še danes spominja napis nad nekdanjimi vhodnimi vrati: »Den 15. Juni 1636 ist durch Ihre Fürstl. Gnaden Herrn Herrn Marcum Bischof zu Seccau der erste Stein gelegt zu der Zeit des ehrwürdigen geistl. Herrn Adamen Urbanitsch, Pfaarherrn zu St. Leonhardt und Herrn Zachari- en Niernperger als obern Kürchen Probst das geben alsobalten eine anfang genommen und aus lauter Almosen erbaut worden« (Habjanič: Avguštinski samostan, str. 70).

¹¹ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 17. in 18. stoletje.

¹² Prim. s prispevkom o lenarških slovenskih prisegah s konca 19. stoletja. Lenart v Slovenskih goricah (LEN-1): <https://nl.ijs.si/e-zrc/prisege2/html/LEN-1.html> (dostop: 27. 6. 2022).

¹³ »Ich N. Gelob und Schwere dem Gemeinen Markht St. Leonhardt alda in Wündisch Büchlen, das Ich mit allem dem gemainen Markht allen Nutzen vnd fromben sondern auch was mier von E- nen Ersamben Rath vnd Markht Richter Anbeuolhen vnd Aufgetragen Wierdt solches gehorsam- blichen wie es Einen Ehrlichen Burgersman vnd gethreuen mitgliedt Zuestehet auch Alters hero gebreichtig ist souil Miglichen will Helffen Schaffen befürdern vnd nach geleben. Als mier Gott helff vnd das Heillig Evangelium.«

¹⁴ »Ich N. Gelob vnd schwöre dem herrn Markhtrichter zu St. Leonhardt vnd gemainen Markth, das Ich als ein Angenombrer vnd verordenter Raths Freundt meines Gewissen: vnd Höchstem bestem verstandt nach, ohne alles ansechen der Personen Vrtlen vnnd Erkennen, vnd dem Reichen als den Armben vnd dem Armben als dem Reichen auf das so in Gerricht fürkhombt ein gleiches Re- cht Ergehen Lassen auch kheiner Parthey in der sachen wider die Ander Rathn die Gerichtlichen Rathschleg verschweigen vnd Niemandt Eröffnen auh Kheiner Parthey mehrer als der Andern wider die gebüer Zue Legen oder anhengig sein, vnd in solchen allen, nit ansechen weder Müeth Gab, schanthnus, gunst, Freundschaft noch Feündtschaft noch Icthes Anderß in Kheinerley

Oba obrazca se v sklepni rotitveni formuli obračata na Boga in sveti evangelij, čeprav bi naj to protestantsko dikcijo v prisežnih obrazcih takrat že zamenjala katoliška oblika pri Bogu in vseh svetnikih.¹⁵

V knjigi so nato kronološki zapisniki sestankov trškega sveta od leta 1640 dalje. V prvih zapisih je omenjen pek Jernej Hajden,¹⁶ zapisana so določila glede teže kruha in dovoljenja, da pečejo kruh tudi trške ženske. Najbrž gre za ostanek nekdanje samooskrbe tržanov s kruhom, ki se je ohranil v obliki t. i. »vdovske« peke posebnega belega kruha. Podobno navado srečamo tudi v drugih slovenskih mestih in trgih, kjer so sprva kot postranski vdovski zaslužek in tudi siceršnji zaslužek revnih žensk uradno dovolili ženskam peko kruha. Ta navada se je sčasoma razširila tudi na gostilničarke, mesarice in druge nikakor ne revne meščanke oziroma tržanke. V Celju je bilo npr. sredi 18. stoletja med 18 pekovkami kar 11 takih, ki so dejansko bile krčmarice ali mesarice. Ta dejavnost je bila sprva neobdavčena, kasneje je v blagajno magistrata prinašala denar. Peki iz Lenarta so spadali v mariborski ceh in bili tako dolžni spoštovati tamkajšnja pravila.¹⁷

V knjigi prevladujejo zapisi raznih tožb, saj je imel trški sodnik pristojnost sodstva v administrativnih in političnih zadevah, ki bi jih lahko imenovali »prestopki«. Trški sodnik je lahko zasliševal tudi osumljenca v kazenskih zadevah, torej zaradi zločina.¹⁸ Marija Hernja Masten zapiše, da je trški sodnik reševal vse pravne spore in tožbe med tržani, razen kazenskih zadev. Urejal je kupne in zakonske pogodbe, cenitve, inventure in zapuščine, sprejemal dopise drugih svetnih in oblastnih organov, dokler po reorganizaciji okrajnih oblastev teh nalog ni prevzel sodni okraj Hrastovec. Po upravnih spremembah v 18. stoletju se je področje trškega sodnika spremenilo in zmanjšalo na upravljanje trškega premoženja in miroljubno urejanje krajevnih sporov, medtem ko so vodstvo krajevnih policije vršili pod varstvom gospostva Hrastovec. Takrat so trškega sodnika izvolili tržani za tri leta, potrdila ga je okrajna gosposka. Poleg tega je trg imel še komornika oziroma blagajnika, pet svetnikov (*Ratsmänner*), štiri odbornike (*Ausschußmänner*) in predstojnika ali besednika (*Vorgeher*).¹⁹

Za leto 1645 so navedeni trški sodnik Zaharija Nürnberger in deset trških svetnikov.²⁰ Funkcijo trškega sodnika je v trgu običajno opravljal ugledni tržan, ki je bil pismen ter je dobro poznal trške pravice in delovanje magistrata.²¹ Tržani so ga volili vsako leto na dan sv. Tomaža (21. december), čeprav je v najstarejših ohranjenih zapisnikih²² zabeleženo, da so bile volitve na dan sv. Lucije, torej 13. decembra, kar je en teden prej, od leta 1655 se datum res ustali na 21. decembru, ko goduje sv. Tomaž. Od leta 1688 dalje se najdejo zapisi, da so volitve potekale v rotovžu, ki je bil zgrajen leta 1675.²³ Zbrana trška srenja je izvedla volitve med tremi kandidati. Ilaunig²⁴ se v kroniki sprašuje, ali so bile

Weiss sondern alles das handeln wölle, was Einen Ehrlichen gethreuen Burgersman vnd Rathsbefreundten Zuesteht vnd von Alters herkhomben ist. Auch soliches vor Gott am Jngsten Gerricht verandworten soll vnd mueß. Als mier Gott Helfff vnd das Heilige Euangelium.»

¹⁵ Kočvar: Kranjski deželni stanovi ter čas protireformacije in katoliške obnove, str. 146–147.

¹⁶ Osebna imena so, kjer je mogoče, poslovenjena, pa tudi priimki so takrat, kadar je očitno, za kateri (slovenski) priimek gre napisani v slovenski obliki. (prim. Čipić Rehar: *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana 1501–2015*, str. 14).

¹⁷ Žižek: *Skrivno življenje cehov*, str. 36–37.

¹⁸ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 69.

¹⁹ Hernja Masten: Trg Sv. Lenart, str. 33–34.

²⁰ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 17. in 18. stoletje, pag. 12.

²¹ Hernja Masten: Trg Sv. Lenart, str. 32.

²² Do leta 1651.

²³ Hernja Masten: Trg Sv. Lenart, str. 32.

²⁴ Ožbalt Ilaunig (1876–1945) je bil sodnik in pisatelj, ki se je ukvarjal tudi z zgodovino. Ko je bil sodnik v Lenartu, je o trškem sodišču napisal kroniko, katere rokopis hrani Pokrajinski arhiv Maribor v fondu SI_PAM/1709, t. e. 2.

pri volitvah udeležene tudi ženske in si odgovarja, da najbrž ne, kajti za to ni nobenih dokazov.²⁵ Vendar najdemo na prvem med zapisniki ohranjenem seznamu tržanov, ki so imeli volilno pravico, poleg 51 moških tudi tri ženske.²⁶ Gre za seznam iz leta 1783. Sklepamo lahko, da so najbrž takrat, ko so bile nosilke gospodinjstva, lahko volile tudi ženske, do tega je prišlo, ko so ovdovele in se še niso ponovno poročile ali predale gospodarjenja sinu oziroma zetu. Ilaunig navaja, da so se volitev morali udeležiti vsi tržani, če so neopravičeno izostali, so morali plačati kazen. Volitve so bile javne in so se izvajale tako, da je vsak volilni upravičenec povedal ime tistega, ki ga voli.²⁷ Po volitvah trškega sodnika so imeli slavnostni sprejem novih tržanov in volitve novih občinskih svetnikov, oboji so prisegli po zgoraj navedenih obrazcih. Sledila je pogostitev v kateri od trških gostiln. Pili so iz velikega vrča, kar je bil znak sporazuma. Ilaunig poroča, da tak vrč najdemo še v rotovžu in nosi letnico 1664. Tržani so se nato ponovno zbrali en mesec kasneje, takrat so določili trške funkcionarje.²⁸

Od leta 1671 so v zapisnikih vsako leto navedeni vsi trije kandidati in tudi, koliko glasov je kateri od njih prejel. Pogoj je bil, da so imeli v trgu posest,²⁹ leta 1807 je namreč moral trški sodnik Zajfrid odstopiti, ker je prodal svojo hišo v trgu, zato so bile 8. maja izvedene nove volitve in izbran novi trški sodnik.³⁰ Izvoljeni tržan je še vedno bil samo kandidat, kajti končno potrditev je dobil šele na gospostvu Hrastovec. Večinoma je to naredil vsakokratni lastnik gospostva, najpogosteje torej grof Herberstein, vendar se npr. leta 1706 najde izrecni zapis, da je potrditev opravil kar takratni upravitelj gospostva. Večinoma je bilo to na novega leta dan, včasih tudi kasneje. Najpogosteje so na gradu potrdili kandidata, ki je na volitvah prejel največ glasov, vendar obstajajo tudi izjeme. V drugi polovici 17. stoletja se je npr. v letih 1651, 1663 in 1696 grof odločil za drugega kandidata. Videti je, kot da so na Hrastovcu bolj zaupali starim trškim sodnikom kot novim obrazom, kajti če že grof ni potrdil kandidata z največ glasovi, je potrdil tistega, ki je že prejšnje leto oziroma prejšnja leta bil trški sodnik. Iz leta 1790 je ohranjen zapis, da mora dobiti kandidat za trškega sodnika dve tretjini vseh glasov, drugače je treba volitve ponoviti. Tega leta je namreč en kandidat dobil le tri glasove več kot drugo uvrščeni.³¹ Iz starejših zapisnikov o volitvah je razvidno, da so včasih izvolili kandidata tudi z manjšo prednostjo, tako da to določilo o dvotretjinski večini prej očitno še ni veljalo.³²

Zaharija Nürnberger je bil ponovno potrjen za trškega sodnika januarja 1648, zapisano je, da je prisegel pred celo sosesko.³³ Leta 1651 so na dan sv. Lucije (13. december) potekale volitve trškega sodnika. Izvoljen je bil Matija Bernhard Staudacher, ki ga je nato grof Herberstein z gospostva Hrastovec potrdil na novega leta dan. Zapisana sta stanje trške blagajne in seznam vseh svetnikov. Prvi sestanek je trški svet imel 13. januarja 1651. Razpravljali so o stražniku,³⁴ ki naj deluje tako, kot je že »od nekdanj navada«. Izmed trških sve-

²⁵ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 63–64.

²⁶ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 18. in 19. stoletje.

²⁷ Kovačič zelo natančno opisuje, kako so potekale volitve v Središču ob Dravi, trg, ki je od Lenarta oddaljen približno 50 km (Kovačič: *Trg Središče*, str. 419–422).

²⁸ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 63–68.

²⁹ Prav tam, str. 64.

³⁰ SI_PAM/0003, t. e. 2, Knjiga z zapisniki trškega sveta in sodišča magistrata Lenart v Slovenskih goricah, pag. 299.

³¹ SI_PAM/0003, t. e. 2, Knjiga z zapisniki trškega sveta in sodišča magistrata Lenart v Slovenskih goricah, pag. 152.

³² Npr. leta 1691 zmaga Pihler s 17 glasovi, medtem ko jih Rižner dobi 15. Za leto 1693 izvolijo Rižnerja s 15 glasovi, medtem ko jih drugo uvrščeni Voller dobi 13 in tretje uvrščeni Pihler 11.

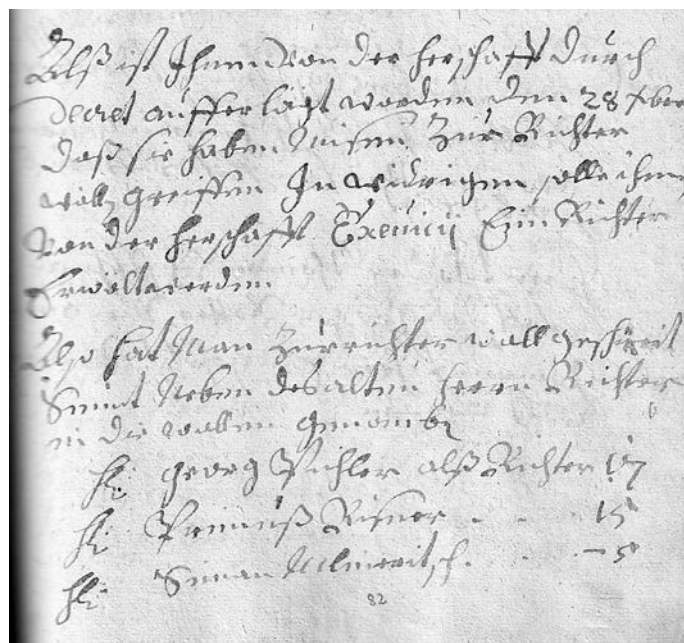
³³ *Nachbarschaft*.

³⁴ *Wachter*.

tnikov so določili tudi po dva, ki sta postala pristojna za nadzor ognjišč,³⁵ dva komornika (blagajnika)³⁶ in dva nadzornika za peke.³⁷ Za to leto je v zapisnikih navedeno tudi, koliko naj tehtajo različne žemlje in drugi pekovski izdelki ter kako je s kruhom, ki ga pečejo trške ženske. Trški svetniki so si med seboj razdelili delo, medtem ko so se funkcije skozi leta nekoliko spreminjale.³⁸ Marija Hernja Masten na temelju arhivskega gradiva v podfodu Gospostvo Hrastovec,³⁹ med katerim je tudi precej gradiva o trgu Lenart, navaja poročila, ki so jih trški nadzorniki pošiljali na gospostvo. Npr. nadzorniki mesarjev so poročali o zaklani živini, nadzorniki pekov so popisali žito, medtem ko je trški sodnik tudi za vsako leto zapisal, kdo od tržanov je umrl in kdo je bil na novo sprejet med tržane.⁴⁰ Tako lažje sklepamo, kakšno delo so opravljali in kakšna poročila so od njih pričakovali.

Leta 1651 so tržani ponovno izvolili Matijo Staudacherja za trškega sodnika, vendar so na gradu Hrastovec za to funkcijo potrdili Zaharijo Nürnbergerja. Poleg desetih trških svetnikov je tokrat naveden tudi Martin Jurgec, oskrbnik⁴¹ na gradu Hrastovec. Na seji trškega sveta 1. marca 1652 so nato določili paznika in njegovo plačo. Izmed svetnikov so spet določili dva za nadzor ognjišč, dva za nadzor cest oziroma poti⁴² in mostov. Določili so tudi kazni za nespoštovanje pravil pri pekih (tudi tistih, ki niso bili v cehu, a so imeli že od nekdaj pravico do peke kruha), mesarjih, čevljarjih in usnjarjih v zvezi z napačnimi merami,⁴³ za neplačevanje davka na vino⁴⁴ in davka na sol.⁴⁵

21. decembra 1655, na dan sv. Tomaža, je bil Zaharija Nürnberger pred celo sosesko izvoljen za trškega sodnika, naštetih je tudi 10 svetnikov. Od tega leta dalje so volitve vedno potekale na dan sv. Tomaža oziroma en dan pozneje, kadar Tomaž goduje na nedeljo.

Na volitvah leta 1691 je Pihler dobil le dva glasova več od Rižnerja

(Vir: SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 17. in 18. stoletje).

³⁵ *Beschauung der Fayersstätte.*

³⁶ *Cammerer.*

³⁷ *Pfister Gback.*

³⁸ Ilaunig na str. 68 v prvem zvezku Kronike sodnije pri Sv. Lenartu omenja: *Kassierer* ali *Kämmerer*, *Wachtmeister*, *Fleischkommissär*, *Brotwäger*, *Wegmeister*, *Feuerbesichter*, *Vorspannkommissär*, *Quartiermeister*. Prim. tudi Hernja Masten: Trg Sv. Lenart, str. 32.

³⁹ SI_ZAP/0009/002, Gospostvo Hrastovec.

⁴⁰ Hernja Masten: Trg Sv. Lenart, str. 33.

⁴¹ *Schaffer.*

⁴² *Weegbetr.*

⁴³ *Falsche Massbetr.*

⁴⁴ *Weineinlagbetr.*

⁴⁵ *Salzeinlagbetr.*

Leta 1658 je postal za več let trški sodnik Filip Korbar, medtem ko je bilo imenovanih le devet trških svetnikov. V zapisnikih se navaja vedno več imen na novo sprejetih tržanov. Sprejem med tržane je bil slavnostni dogodek, saj je moral vsak prišlek opraviti prisego zvestobe in plačati takso, ki je pomenila kar dobršen del dohodka trške blagajne.⁴⁶ V knjigi sledijo zapisi obravnave zapuščinskih zadev in raznih tožb med tržani, npr. tožba tržanke Marije Jurgec proti Katarini Vrbanič zaradi škode, ki so jo povzročili njeni prašiči.⁴⁷

Na dan sv. Tomaža leta 1663⁴⁸ so tržani za trškega sodnika ponovno izbrali Filipa Korbarja, ki ga gospostvo Hrastovec ni potrdilo. Na gradu so »prisilili« Jerneja Rižnerja, da prevzame funkcijo. Omenjajo se veliki stroški in nevšečnosti, ki jih je imel za nastanitev vojske.⁴⁹ Očitno gre za vojsko, ki je bila poslana v vojno proti Turkom pri Monoštru. Tega leta je zabeleženih le sedem svetnikov. Rižnerja so potem večkrat izvolili tudi tržani, in sicer vse do leta 1667. Zapisano je, koliko glasov je dobil (leta 1664 32, leta 1665 34), vendar ne tudi, koliko ljudi je glasovalo. Za posamezne svetnike je zapisano, s katero obrtjo so se ukvarjali. Tako je zapisan Jernej Hajden kot pek, Vinko Pecl kot čevljar, Martin Dražič kot usnjar in Pavel Krajner kot jermenar. Omenjajo se tudi kazni, ki bi ob neupoštevanju pravil doletele mesarje, in določila za lončarje.

Na dan sv. Tomaža leta 1668 je bil izvoljen trški sodnik Jurij Juršič in 8. januarja 1669 ga je potrdil tudi grof Herberstein. Svetnikov je v tistem letu bilo 12, navedeno je bilo, kdo opravlja funkcijo komornika, kdo je nadzornik mer in uteži ter dva v vlogi »tožilca« (*Vorgeher*) pri trških sodnih obravnava. Ilaunig v svoji kroniki pojasnjuje, da sta bila po dva »Vorgeherja« prisotna na sodnih obravnava, opravljal sta vlogo javnega tožilca. Na obravnava so tako bili: trški sodnik, dva svetovalca kot asesorja in dva tožilca. Pri kazenskih zadevah je eden od tožilcev podal tožbo, nato se je obtoženi zagovarjal, nato se je ob koncu po morebitnem zaslišanju prič izrekla sodba. Če je bila izrečena obsodba na zaporno kazen, se je takoj izvajala, če ni bilo pritožbe na višjo instanco. Med kazenskimi zadevami je bilo največ obravnave v zvezi z razžalitvijo časti in lahkiimi telesnimi poškodbami. Pri žaljenju je veljalo tako: če dva drug drugega žalita, se izreče v sodbi, da se to izenači. Če je eden drugega še kaj poškodoval in se zaradi odškodnine nista mogla pogoditi, sta bila oba napotena na sodišče v Hrastovec.⁵⁰

Ko so decembra leta 1671 potekale volitve, so zapisali, koliko glasov je dobil posamezni kandidat. Zmagal je Janez Jurij Juršič, ki ga je nato grof Herberstein potrdil že četrtič. Kandidati so bili v 17. stoletju vedno trije, število glasovalcev je v navedenih letih nihalo med 35 in 52.

Tabela 1: Pregled števila volivcev.

Leto	Število volivcev
1671	52
1688	40
1689	35
1690	39
1693	39

⁴⁶ Hernja Masten: Trg Sv. Lenart, str. 33.

⁴⁷ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 17. in 18. stoletje, pag. 44'.

⁴⁸ Zadnja številka je počekana, a najbrž je 3.

⁴⁹ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 17. in 18. stoletje, pag. 45'.

⁵⁰ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 68–69.

6. julija 1687 je postal trški sodnik Primož Rižner, medtem ko so se 21. januarja 1688 v rotovžu⁵¹ zbrali vsi tržani.⁵² Zapisani so bili stari funkcionarji, in sicer po dva komornika, nadzornika za kruh in meso,⁵³ nadzornik ognjišč, gradbeni mojster idr. Nato zapis navaja nove funkcionarje: komornike, nadzornika za sol, nadzornika za nadzor nad kruhom in mesom (nadzor uteži in mer), četrtnega mojstra,⁵⁴ gradbenega mojstra,⁵⁵ nadzornika nad terilnico lanu⁵⁶ in tudi stražnika.

Nove volitve 21. decembra 1688 so Juriju Pihlerju namenile kar 20 glasov od skupno 40. Grof ga je potrdil 4. februarja 1689. Spet so naštetih občinski funkcionarji: dva komornika, nadzornik za kruh in meso, četrtni mojster, dva gradbena mojstra, nadzornik za terilnico lanu⁵⁷ in stražnika, ki mu je bila določena plača.

2. oktobra 1690 so se zbrali tržani v zvezi z glavarino in davkom na sol, sprejeli so tudi novega stražnika.

Med zapisniki ne najdemo le sodnih in upravnih zadev, zapisano je npr. tudi, da je 5. februarja 1691 umrl grof Friderik pl. Herberstein, nasledil ga je Maks Sigmund grof pl. Herberstein, ki je nato potrdil Pihlerja kot trškega sodnika. Kot primer zapisa o verskih zadevah naj služi ta z dnem 6. marca 1691, ko so se zbrali vsi tržani v rotovžu. Govorili so o tem, da je postni čas in da se morajo ob veliki noči vsi tržani udeležiti spovedi, tudi otroci in njihovi krstni botri, kot je že stari običaj.⁵⁸ Trg se je loteval tudi raznih investicij, tako so se 3. decembra 1691 z dvema kovačema dogovorili za izdelavo verige za občinski vodnjak.⁵⁹

Leta 1696 je v rotovžu največ glasov dobil Jurij Pihler (17 glasov), vendar je grof Herberstein potrdil kot trškega sodnika Janeza Vollerja, ki je od sokrajanov dobil 13 glasov, a je bil trški sodnik že od leta 1694.

Za leto 1700, ko je bil župan Tomaž Živko, so po daljšem času spet naštetih trški svetniki, ki jih je bilo osem, od leta 1704 naprej spet 10, navedeno je tudi, kateri od njih je tožilec. Januarja 1706 je novega trškega sodnika potrdil kar upravitelj na gradu Hrastovec.

Za leto 1714 je bil trški sodnik Janez Weydacher, navedenih je bilo devet svetnikov, dva sta blagajnika,⁶⁰ dva »tožilca«,⁶¹ dva komisarja za peke,⁶² dva komisarja za meso⁶³ ter dva za nadzor nad gradnjami in ognjišči.⁶⁴

⁵¹ Ilaunig v prvem zvezku na str. 68 zapiše, da je bil rotovž sezidan leta 1675, kakor kažeta letnica v dvorani nad vrati in napis: »Wo die Gesetze als Menschenwerk nicht deutlich und unzureichend sind, muss sie das Gewissen und die Menschlichkeit des Richters ergänzen.«

⁵² *Gesamte BURGERSCHAFT.*

⁵³ *Brot und Fleischbeschauer.*

⁵⁴ »Nekaki policijski organi v trški občini so bili v poznejših časih tudi četrtniki. [...] ki so bili v občinskem svetovalstvu nekaki ljudski zastopniki (tribuni plebis), pravice glasu sicer niso imeli, vendar so v sejah zastopali proste tržane, smeli so predlagati želje in zahteve tržanov ter ugovarjati sklepom občinskega starešinstva. Oni so nekako posredovali med magistratom in tržani. Ščasoma se je pa njihov delokrog spremenil in so postali nekaki policijski nadzorniki v določenih četrtinjah mest ali trgov (Viertelmeister)« (Kovačič: Trg Središče, str. 388).

⁵⁵ *Paumaister.*

⁵⁶ *Prechelhaus, Harstube.*

⁵⁷ *Auf das Prechelhaus Absichter.*

⁵⁸ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 17. in 18. stoletje, 1. zv., pag. 80.

⁵⁹ *Markts Prunkhöften*; SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 17. in 18. stoletje, pag. 81.

⁶⁰ *Cassier.*

⁶¹ *Vorgeher.*

⁶² *Päkh Commissarii.*

⁶³ *FleischKomissarii.*

⁶⁴ *Wegmacher und Feyerbesichter.*

21. decembra 1718 je trški sodnik postal Simon Ignacij Blaznik, ki so ga ponovno izvolili tudi v letih 1719, 1720 in 1721. Za slednji leti je naštetih osem svetnikov.

Med zapisniki je z dnem 28. julija 1783 ohranjen prvi seznam tržanov – na njem je 54 imen, med njimi tudi tri ženske.⁶⁵ Podobni sezname se nato ponovijo še leta 1785 (53 tržanov), iz tega časa je tudi seznam podložnikov, ki imajo v lasti konje, ki je bil narejen za potrebe vojske, in seznam zaklane živine, ki sta ga predložila mesarska mojstra iz trga Sveti Lenart. Sezname tržanov so nato zapisani še za leto 1787 (54 tržanov), leto 1801 (del manjka) in leto 1805 (55 tržanov).

Na zadnjih straneh drugega zvezka zapisnikov so napisane predporočne pogodbe tržanov in podobni dokumenti med letoma 1779 in 1797, v katerih srečamo predvsem številne trške obrtnike.

V tretjem zvezku so zapisani novi prisežni obrazci, prisega za sprejem med tržana je poleg nemške tudi v slovenski obliki:

»Jas N. N. persgnem Bogu Samemo Mogazhnemo eno pravizhno persego, Da jas na neschni Den sa eniga Terschkiga Purgara gor vzet gratam. Da jas vse tisti, kai je knuzi, ino gor jemainjii tega gmein Terga S. Leonarda se Dotizhe, no vse tisto svösto storiti zhem, kai zölili gmein Purgarschofti knuzi bo. No te jas zhem tudi enemo takemo men naprö postablenemo Richtarü, nu enomo zöllenemo Rathü Vsech postenim Rezech pokorni bitti. Na Tako viscko, kak se enemo postenemo ino svöstemo Purgarü zhoi soii. Ta ko guischno kak meni Bog pomagai.«⁶⁶

Kot primer zapisnika, ko je sodnik zaslišal osumljenca zaradi tatvine, pogledajmo tega z dne 23. junija 1787. Ohranjena so vprašanja tožilca in odgovori 23-letnega osumljenca Janeza Cafa. Ker je vrednost ukradenega platna, denarja in drugega presegala določeno vsoto, so ga izročili deželskemu sodišču v Hrastovcu.⁶⁷

Ilaunig ugotavlja, da so se pri trškem sodišču v tistem času vse civilne tožbe končale s poravnavo ali so stranko napotili na tožbo v Hrastovec. Le izjemoma so dejansko izrekli sodbo.⁶⁸ Med zapisniki z dne 15. aprila 1793 najdemo tožbo za preživnino za nezakonskega otroka. Tožita starša nezakonske matere, sklene se poravnava, da mora otrokov dedek plačevati preživnino, kajti oče še nima lastnega premoženja.⁶⁹

Kadar ni šlo za spore, je imel trški sodnik navadno pravico do določitve mej, obračun terjatev in protiterjatev med strankami v trgu. Kot primer Ilaunig navaja zapuščinske razprave, katerih zapisnike tudi najdemo v obravnavanih knjigah. Poleg tega je opravljal trški sodnik tudi neke vrste notarske posle, sestavljal je namreč predporočne pogodbe. V prvem odstavku take pogodbe je bilo zapisano, da si ženin in nevesta obljubita, da se bosta poročila in veljata od takrat naprej kot zaročena z vsemi pravnimi posledicami. V drugem odstavku so zapisali, kaj v zakon prinese ženin, v tretjem odstavku, kaj prinese nevesta. Ženin to doto poviša še za enkrat toliko in dovoli vknjižbo zastavne pravice za ta znesek. V četrtem odstavku so določili skupno premoženje med zakoncema

⁶⁵ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 18. in 19. stoletje.

⁶⁶ SI_PAM/0003, t. e. 2, Knjiga z zapisniki trškega sveta in sodišča magistrata Lenart v Slovenskih goricah, pag. 66–69.

⁶⁷ SI_PAM/0003, t. e. 2, Knjiga z zapisniki trškega sveta in sodišča magistrata Lenart v Slovenskih goricah, pag. 73–74. Primerjaj tudi Ilaunig, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 69 (SI_PAM/1709, t. e. 2).

⁶⁸ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 71–72.

⁶⁹ SI_PAM/0003, t. e. 2, Knjiga z zapisniki trškega sveta in sodišča magistrata Lenart v Slovenskih goricah, pag. 193–194. Primerjaj SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 72.

za primer smrti, tako da je bila ob času smrti polovica last preživelega, medtem ko je druga polovica tvorila zapuščino. Pred trškim sodnikom so se sklepale tudi kupoprodajne pogodbe, zadolžnice in poravnave v izvensodnih sporih. Trško sodstvo je bilo pod nadzorom deželnega sodišča v Hrastovcu. Tamkajšnji sodni upravitelj Janez Kajetan Bizjak je natančno nadzoroval uradovanje in tudi včasih zapisal svoje opombe. Kasnejši upravitelji so to opustili, tako da od leta 1806, ko je nastopil delo novi sodni upravitelj, tega nadzora iz dokumentov več ni mogoče razbrati.⁷⁰

Na prvi strani četrtega zvezka je zapisano, da je 5. julija 1843 za posledicami možganske kapi umrl dolgoletni trški sodnik, kirurg, cerkveni ključar in šolski nadzornik Karl Šrambek. Tržani se na volitvah kar niso mogli zediniti, kdo ga bo nadomestil, nato so pri gospostvu Hrastovec le določili barvarskega mojstra Alojza Vencelja, da za tri leta prevzame funkcijo trškega sodnika.⁷¹ Vencelj je že marca 1844 prostovoljno odstopil s funkcije, medtem ko je njegove naloge za nekaj časa očitno prevzel komornik.

17. marca 1849 je bil izdan občinski zakon, s katerim se je nehala trška sodnija, medtem ko so njene pristojnosti prešle na okrajna sodišča. 8. avgusta 1850 so bile prve občinske volitve po novih pravilih. Za prvega župana je bil izvoljen Jakob Leserer.⁷² Iz seznama tržanov z volilno pravico iz leta 1850 lahko razberemo imena 79 tržanov (med njimi tudi nekaj žensk), njihove poklice, hišne številke in davek. V knjigo so vpisani tudi glasovalni sezname za različne funkcije v trškem svetu s številom glasov, ki jih je posamezni kandidat dobil. Na koncu knjige sta še prisežna obrazca za župana oziroma predsednika občine (*Gemeindvorsteher*) in za občinske svetnike (*Gemeinderäthe*).⁷³

Položaj trškega sodnika je bil predvsem častna funkcija, vendar je vseeno mož, ki jo je opravljal, dobival za svoje delo tudi plačilo, in sicer voz sena in otave s travnika gospostva Hrastovec v Zamarkovi. Sistem je bil zelo patriarhalen – tržani so volili svojega sodnika in položili v njegove roke svojo usodo. Na ta način so se, tako pravi Ilau-nig, izognili narodnim sporom in s tem so bile sodišču v Hrastovcu prihranjene številne sodne

Protokoli trga Lenart v Slovenskih goricah, 1640–1850 (Vir: SI_PAM/0003, t. e. 1–2).

⁷⁰ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 72–74.

⁷¹ SI_PAM/0003, t. e. 2, Knjiga z zapisniki trškega sveta pri Lenartu v Slovenskih goricah (1843–1850), pag. 1.

⁷² SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 74–75.

⁷³ SI_PAM/0003, t. e. 2, Knjiga z zapisniki trškega sveta pri Lenartu v Slovenskih goricah (1843–1850).

razprave. Trško sodišče v Lenartu je, tako kot tudi drugod, spominjalo na kasnejše posredovalne urade,⁷⁴ ki so imeli nalogo posredovati pri sporih in doseči poravnavo med sprtima stranema.⁷⁵

2.2 Davčne zadeve trga Lenart

Ohranjena je davčna knjiga,⁷⁶ ki ima na začetku zapise o davku na trgovanje in pašnini. Plačniki so vpisani z imeni in priimki, medtem ko so oznake za pobrani denar zabeležene v rubrikah z leti od 1640 do 1661. Na koncu so vpisi davčnih zaostankov. Ko je bil dolg poplačan, so vpis prečrtali.

Med davke je uvrščen tudi leta 1772 zapisan register desetine v snopju župnije Lenart,⁷⁷ iz katere je razvidno, da je tretjino desetine dobil župnik pri Sv. Lenartu, na koncu registra je celo njegovo potrdilo o prejemu naturalij. Vpisi podložnikov so razporejeni po krajih (Zgornji Žerjavci, Spodnji Žerjavci, Lormanje, trg Sv. Lenart), gre za dajatve pšenice, rži, ovs, ponekod tudi ječmena. Na koncu registra je sumarij pobranega žita za vsako vas posebej.

Naslednja knjiga vsebuje tako vpise, ki sodijo k davkom, kot vpise, ki bi jih morali uvrstiti med zapisnike trškega sodnika, kajti gre za pogodbe, ki so se sklepale pred njim, poleg tega so podobne pogodbe vpisane že tudi na zadnji strani ene od knjig s protokoli lenarškega trškega sodnika.⁷⁸ Gre torej za davčno knjigo z dodanimi predporočnimi pogodbami, poravnavami in kupoprodajnimi pogodbami (1779–1812).⁷⁹ Na začetku so zapisani davki, ki so jih tržani Lenarta dajali za trgovanje, vino, lov in pašnike. V seznamu so navedena imena in priimki tržanov, urbarialna številka posesti, višina pobranega davka za tri leta (1794–1797), nato se seznam ponovi za naslednja tri leta (1798–1801). Sledijo obvestilo o vizitaciji, računi, plačilo za vino (*Pannwein*). Nov seznam obsega davke v letih 1802–1808, naslednji naj bi bil za leta 1809–1814, vendar so izpolnjeni le zneski za leto 1809, medtem ko je za leta 1810–1814 narejena nova tabela. Sledijo popisi lastnikov s hišnimi številkami. Naslednja tabela zajema davke v letih 1815–1820 (za leto 1820 ni vpisov). Na naslednjih straneh je navedena občinska zemlja. V zadnji tretjini knjige se začnejo vpisi predporočnih pogodb (1779–1812), inventarji po umrlih in podobne pogodbe, potrdila in prepisi dopisov krajevemu sodišču.

V posebni mapi so dokumenti v zvezi z davkom na psa (1874–1877),⁸⁰ in sicer zapisniki sej občinskega odbora o določitvi višine letnega davka na psa; dopisi in razglasi; skica značke, ki jo prejme plačnik davka na psa; vabila na sejo občinskega odbora; pravila za pobiranje davka na psa; opomin zaradi neplačnega davka; seznam lastnikov psov v Lenartu.

Med druge davčne zadeve⁸¹ so uvrščene specifikacije izdatkov trga; računi in pogodba iz 17. stoletja; trške davčne knjižice, v katerih so zabeleženi tržani in njihovi davki; potrdila o plačilu prispevkov; letni obračun trga za leto 1782; ščitna pisma gospostev Gornja Radgona, grad Maribor (Spodnji Maribor), Svečina; zapisnik o cenitvi nepremičnin lenarškega tržana ipd.

⁷⁴ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 74.

⁷⁵ *Laibacher Zeitung*, 4. 6. 1873, str. 1.

⁷⁶ SI_PAM/0003, t. e. 3, p. e. 1, Davčna knjiga za trgovino in pašo ter davčne zaostanke trga Lenart.

⁷⁷ SI_PAM/0003, t. e. 3, p. e. 2, Register desetine v snopju župnije Lenart.

⁷⁸ SI_PAM/0003, t. e. 1, Knjiga s protokoli lenarškega trškega sodnika za 18. in 19. stoletje; tudi predporočne pogodbe tržanov, 1722–1805.

⁷⁹ SI_PAM/0003, t. e. 3, Davčna knjiga z dodanimi predporočnimi pogodbami, poravnavami in kupoprodajnimi pogodbami za trg Lenart, 1779–1812.

⁸⁰ SI_PAM/0003, t. e. 3, p. e. 3, Dokumenti v zvezi z davkom na psa v trgu Lenart.

⁸¹ SI_PAM/0003, t. e. 3, p. e. 7, Drugi davki trga Lenart v Slovenskih goricah.

2.3 Trški privilegiji

Med trške privilegije sodijo prepisi listin, s katerimi je trg dobil podeljene ali potrjene privilegije.⁸² Najstarejša taka listina, katere overjeni prepis je nastal v 18. stoletju, je listina kralja Maksimilijana I. iz leta 1506. V listini kralj potrди trgu Lenart pravico do tedenskega sejma ob sredah in letnega sejma na osmi dan pred dnevom sv. Ulrika.⁸³ Sledita dva prepisa listine, v kateri cesar Leopold podeli trgu Lenart pravico do živinskih sejmov. Prvi prepis je najbrž iz 18. stoletja, drugi iz 19. stoletja, gre pa za listino, ki je nastala leta 1684 in v kateri cesar Leopold zaradi težkih razmer, ki so v Lenartu, podeli tržanom pravico do dveh letnih živinskih sejmov. Prvi sejem se je moral odvijati v času sv. Filipa in Jakoba (1. maj), drugi v času sv. Mihaela (29. september).

Kot je že bilo omenjeno, se starejši prisežni obrazci najdejo med zapisniki trškega sveta. V knjigi z zapisniki privilegijev in priseg⁸⁴ so nekoliko mlajši obrazci, ki so jih uporabljali med leti 1843 in 1892. Na prvi strani knjige je barvni grb trga Lenart s sv. Lenartom. Sledijo obrazci s prisegami, ki jih je sodnik in predstojnik trških svetnikov uporabil pri sprejemu novega tržana, izvolitvi svetnika in komornika (*Kämmerer*). Sledijo prepis odredbe, s katero je štajerski deželni odbor dovolil trški občini Lenart izterjavo pristojbine za sprejem v domovinsko zvezo (*Heimatverband*); prepis sklepa občinskega odbora, da bo denar, ki ga bo občina dobila od pristojbin za sprejem v domovinsko zvezo in za trške pravice, vložila v fond, s katerim bo pomagala najrevnejšim tržanom; ter prepis sklepa občinskega odbora, da je v prihodnje iz sanitarnih razlogov prepovedano gnati živino in svinje po ulicah trga.

Med dokumenti v zvezi z lenarškimi trškimi sejmi in prazniki najdemo predvsem razne dopise in pravila v zvezi z izvajanjem sejmov ter obhajanjem praznikov iz časa med leti 1862 in 1888.⁸⁵

2.4 Dokumenti v zvezi z občinsko zemljo

V spisih o razdelitvi lenarške gmajne⁸⁶ (1813–1893) so zapisnik trškega sodišča o razdelitvi občinske zemlje (gmajne) ob potoku Velka, dopisi gospostvu Hrastovec, najemna pogodba za občinsko zemljo, izkazi o razdelitvi občinskega pašnika, seznam za razdelitev zemlje v Gradišbergu (najbrž gozd v k. o. Zgornja Velka). V izkazih o razdelitvi občinske zemlje so navedeni tržani, ki so bili solastniki občinske zemlje, a so se odločili, da si jo bodo raje razdelili. Spisom sta priložena še dva dokumenta: izjava vaščanov Lormanja, da so lenarški gasilci hitro in prizadevno gasili požar v njihovi vasi (28. junija 1828), in inventar po umrli kajzarici z okolice Ptuja.

Ohranjeni so tudi trije barvni načrti in izrisi lenarških gmajn (1823–1893),⁸⁷ iz katerih je razvidna razdelitev skupne zemlje med posamezne tržane. Poleg tega so navedene še tri kupoprodajne pogodbe za zemljišča pri Lenartu,⁸⁸ pogodba iz leta 1830 ima priloženo tudi cenitev, pogodba iz 20. stoletja ima zemljiškoknjižne izpiske, pobotnice o izknjižbi in sklepe okrajnega sodišča.

⁸² Spomnimo, da Pokrajinski arhiv Maribor v Zbirki listin hrani originalne listine o potrditvi trških pravic Lenartu iz let 1684, 1827 in 1839.

⁸³ Sv. Ulrik je 4. julija, torej je letni sejem potekal 26. junija.

⁸⁴ SI_PAM/0003, t. e. 3, Knjiga z zapisniki privilegijev in priseg za trg Lenart v Slovenskih goricah.

⁸⁵ SI_PAM/0003, t. e. 3, p. e. 7, Dokumenti v zvezi z lenarškimi trškimi sejmi in prazniki.

⁸⁶ SI_PAM/0003, t. e. 4, p. e. 1, Spisi o razdelitvi lenarške gmajne.

⁸⁷ SI_PAM/0003, t. e. 4, p. e. 2, Načrti in izrisi lenarških gmajn.

⁸⁸ SI_PAM/0003, t. e. 4, p. e. 3, Kupoprodajne pogodbe tržanov Lenarta v Slovenskih goricah.

2.5 Dokumenti o gradnji⁸⁹

Med gradbenimi zadevami najdemo dokumente o gradnji skladišča za gasilsko opremo iz leta 1830, in sicer načrte, predračun, opis stanja, račune za gradbeni material in zapisnik. Tu so tudi dokumenti o gradnji sodnijskega poslopja (1849–1869), ki se začnejo že z zapisniki o določitvi primerne lokacije za okrajno sodišče (*Bezirksgericht*) v trgu Sveti Lenart, nadaljujejo z dopisi in vlogo v zvezi z izgradnjo stavbe, zadolžnicami, pooblastili za pravno zastopanje, načrtom sobe v trški hiši in zaključijo z listinami o hipotekah. Naslednji sklop predstavljajo dokumenti o ureditvi telegrafa v trgu (1874–1878), med katerimi so dopisi (predvsem z direkcijo za telegrafe v Gradcu), vabila na sestanke, stenogramski zapisniki, zaznamki, pogodba o delu, pogodba o subvenciji med direkcijo za telegrafe iz Gradca in občino Sveti Lenart o ustanovitvi telegrafskega urada. Ohranjeni so tudi dokumenti o popravilu cerkvene ure (1874–1878): dopisi, vabilo na sestanek, zapisniki sestankov v zvezi z novo uro v cerkvenem zvoniku, razglas o potrebi po uri, ki bo zvonila vsake četrte ure, potrdilo urarja, ponudba za uro, zapisnik urarja o stroških, odgovor občinam Lormanje in Žetale, ki nočejo plačati prispevka za uro v Lenartu, računi, rekurz na odločitev o popravilu ure. Iz istega obdobja so tudi dokumenti v zvezi z ureditvijo pokopališča, predvsem razni dopisi, med katerimi je tudi dopis o nemogočem stanju poti do pokopališča, poleg tega sta tu še spis o mrliški vežici in vabilo na sestanek, pri čemer je bila obravnavana tudi gradnja mrliške vežice. Iz leta 1897 je natančen predračun s stroškovnikom za gradnjo izolirnice v trgu. Dokumenti o gradnji se zaključujejo s tistimi o ureditvi cest in kanalizacij (1878–1911): dopisi; plačila tržanom za odkupljena zemljišča zaradi razširitve ceste; vabilo na sestanek; zapisnik o izjavi tržana, ki dovoli, da po njegovem zemljišču teče kanalizacija; ponudbe dunajskega podjetja za gradbeni material za kanalizacijo; predračuni; gradbeni načrt glavnega kanala; letni obračun za leto 1892; zapisniki sestankov; razglasi; dopisi gradbenega podjetja iz Maribora.

2.6 Obračuni lenarškega trškega sodnika⁹⁰

Obračuni so ohranjeni od leta 1679 do leta 1835, vendar ne za vsa leta. Gre v glavnem za tanke zvezke, v katerih so zapisani prejemki in izdatki za vsako leto posebej, le za leta 1792–1796 najdemo zapise v istem zvezku. Najmlajši zvezek je nekoliko obsežnejši, vsebuje opis prejemkov in izdatkov, subparticijski izkaz z imeni davčnih zavezancev, izkaze o plačilu davkov, specifikacije stroškov, izvlečke stanja, licitacijske zapisnike rotovške kleti in trških zemljišč, pogodbo in zapisnik o izkopu trškega vodnjaka, potrdila o plačilu, račune in licitacijske zapisnike stonin na letnem in živinskem sejmu.

2.7 Popisi prebivalcev in živine⁹¹

Seznami služabnikov iz leta 1857 so narejeni po posameznih vaseh sodnega okraja Sveti Lenart: Drvanja, Sveti Trije Kralji, Bišečki Vrh, Osek, Cogetinci, Vintarovci, Črmljenšak, Spodnji Žerjavci, Zgornji Žerjavci, Benedikt, Ledinek, Andrenci, Sveti Jurij, Zgornja Velka, Spodnji Gasteraj idr. Poleg imen služabnikov so zapisana tudi imena tistih, ki jih zaposlujejo. »Služabniki« so najpogosteje opravljali dela viničarja, hlapca ali dekle. Na seznamu tujcev, ki so bili v občini

⁸⁹ SI_PAM/0003, t. e. 4, p. e. 4–10, Dokumenti o gradnji pri Lenartu v Slovenskih goricah.

⁹⁰ SI_PAM/0003, t. e. 5, p. e. 1–2, Obračuni trga Lenart v Slovenskih goricah.

⁹¹ SI_PAM/0003, t. e. 5, p. e. 3–5, Popisi prebivalcev in živine v trgu Lenart v Slovenskih goricah.

Lenart iz 19. stoletja, je navedenih 79 imen in še nekateri drugi podatki. V tem sklopu so ohranjeni tudi dokumenti v zvezi s štetjem ljudi in živine, gre namreč za dopise, okrožnice, tiskovine in uradne liste z navodili za ljudsko in živinsko štetje.

2.8 Volitve trške in občinske uprave⁹²

Na sedmih listih so ohranjeni posamezni zapisniki in zabeležke o volitvah trških sodnikov in svetnikov za leta: 1680, 1681, 1683, 1862, medtem ko lahko za marsikatero leto podatke o volitvah razberemo iz že na začetku prispevka obravnavanih zapisnikov trškega sveta. Leta 1844 je nastal seznam trških sodnikov, ki so bili na čelu trga Sveti Lenart med leti 1600 in 1843, na katerem je 56 sodnikov (nekateri so navedeni večkrat). Pri vsakem sodniku je zapisan datum izvolitve. Prvi na seznamu je Maksimilijan Bernhard, ustanovitelj trškega špitala, nato se zvrstijo še ostali do leta 1843.

Spodaj navajam seznam vseh znanih trških sodnikov do leta 1849, ki sem ga skušala popraviti na temelju zapisnikov trškega sveta, za tiste od leta 1722 dalje tudi s pomočjo seznama, ki ga je pripravil Ožbalt Ilaunig.⁹³ Včasih se podatki ne ujemajo, sploh če jih primerjamo nato še s podatki iz obračunov lenarškega trškega sodnika, tako da je treba te letnice jemati bolj informativno. Imena v spodnji tabeli so slovenjena, medtem ko so priimki slovenjeni takrat, kadar je očitno, za kateri »slovenski« priimek gre.

Verzeichniß

dem Markte Richter vom Municipal Markte St. Leonhard in Wien
besten, in Formel und Lamm Wafler, in dem Kaffeevollkommen der Kaffeebohnen, in
in dem Archiv der Hauptstadt Lützenhaag befindet.

Post Nr.	Jahr der Einschreibung	Tag im Wafler	Nahme desjenigen, welchem die Wafler zugeordnet sind
1	1600.	St. Lucia 12. Febr.	Herr <u>Martian Bernhart</u> , gewesener Lingen-Spitale, wunne des Waflers
2	1631.	St.	„ <u>Lorenz Postelt</u> .
3	1636	St.	„ <u>Lorenz Nürnberger</u> .
4	1650	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart Staudacher</u> .
5	1651.	St.	„ <u>Lorenz Nürnberger</u> .
6	1657.	St. Thomas 21. Febr.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
7	1662	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
8.	1667	17. Novbr.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
9.	1668.	21. Febr.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
10	1677	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
11.	1688	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
12	1692	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
13	1694.	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
14	1696	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
15	1698	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
16	1701	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
17	1702	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .
18	1705	St.	„ <u>Wolfgang Bernhart</u> .

*Seznam trških sodnikov
(Vir: SI_PAM/0003, t. e. 5, p. e. 7).*

Tabela 2: Seznam trških sodnikov.

Ime trškega sodnika	Leta, ko je opravljal delo trškega sodnika
Maksimilijan Bernhard	1600
Lenart Postet	1631
Zaharija Nürnberger	1636–1648, 1652–1657
Matija Bernhard Staudacher	1651
Filip Korbar/Korpar	1658–1663, 1667
Jernej Rižner	1664
(Janez) Jurij Juršič	1669–1679
Primož Rižner	1677, 1693–1694
Jurij Pihler	1689–1692, 1697–1698, 1702
Janez Voller	1695–1696
Tomaž Živko	1699–1700
Franc Mandl	1703–1705

⁹² SI_PAM/0003, t. e. 5, p. e. 6–7, Volitve trške in občinske uprave pri Lenartu v Slovenskih goricah.

⁹³ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije pri Sv. Lenartu, str. 75-76.

Marks Senekovič	1706
Jurij Pinterič	1708–1711, 1715–1718, 1722–1723, 1729–1730, 1734–1737
Janez Weydacher	1712–1714
Simon Ignacij Blaznik	1719–1722
Filip Cirngast	1725–1728
Franc/Janez Leserer/Leser	1731–1733
Matija Eberl	1737, 1743
Jernej Diemer	1739–1741
Janez Eberl	1742–1745, 1748–1751
Matija Frasner/Fresner	1747–1750, 1752–1755, 1762–1765, 1768–1768
Jurij Pinterič ⁹⁴	1752, 1757, 1766, 1772
Gašper Marič	1756–1757
Matija Premik	1758–1762, 1770–1771
Franc Rudolf	1773–1777
Janez Urbančič	1778–1782, 1787–1790
Martin Mrazek	1782–1783
Leo Vogler	1784–1786
Ignac Cmol	1787–1793 ⁹⁵
Kajetan Hartwig	1794–1795
Anton Vratinčič	1796–1799
Matija Fekonja	1800
Karel Šrambek ⁹⁶	1802–1804, 1807–1808, 1814–1843
Andrej Spitzzy	1805
Blaž Zajfrid	1806–1807
Tadej Špicer	1810–1813
Alojz Vencelj	1843–1844
Jakob Spitzzy	1846–1849

2.9 Dokumenti Gospodarskega pomožnega urada sodnega okraja Lenart⁹⁷

Gre za novejša dokumenta, in sicer iz časa med leti 1914 in 1919, ohranjenih je nekaj dopisov in dva delovodnika gospodarskega pomožnega urada. Dopisi so naslovljeni na Ožbalta Ilauniga, sodnika in predstojnika okrajnega gospodarskega pomožnega urada. Med njimi je tudi prepis dopisa, v katerem se navaja sestanek gospodarskega urada, na katerem so odločili, da se okrožni pomožni urad ukine. Zahvaljujejo se predstojnikoma Jožefu Stergarju in Ožbaltu Ilaunigu za zaslužno delo v uradu. Ilaunig je bil sodnik in pisatelj, ki se je ukvarjal tudi z zgodovino, medtem ko je o Lenartu spisal zanimivo kroniko, katere rokopis hrani Pokrajinski arhiv Maribor v fondu SI_PAM/1709, Ilaunig Ožbalt.⁹⁸

⁹⁴ Najbrž ni isti Jurij Pinterič kot tisti, ki je bil trški sodnik na začetku 18. stoletja.

⁹⁵ Za to leto v seznamu trških sodnikov navaja Ignaca Cmola, Franca Ksaverja Kluna, Lea Voglerja, nato zapiše, da je bil potrjen Janez Urbančič. Iz zapisnikov trškega sveta je mogoče razbrati, da je bil trški sodnik Ignac Cmol.

⁹⁶ Pojavljajo se zapisi o trškem sodniku Karlu Šrambeku in Karlu Janezu Šrambeku. Glede na vpis v Knjigi z zapisniki trškega sveta pri Lenartu v Slovenskih goricah (1843–1850) je trški sodnik Šrambek umrl 6. julija 1843 v 76. letu starosti. Gre očitno za eno in isto osebo, ki je opravljala funkcijo trškega sodnika v časovnem obdobju 40 let.

⁹⁷ SI_PAM/0003, t. e. 5, p. e. 8, Dokumenti Gospodarskega pomožnega urada sodnega okraja Lenart.

⁹⁸ SI_PAM/1709, t. e. 2, Kronika sodnije Sv. Lenart.

3. Patenti, kurende, okrožnice in dopisi, ki so prispeli na upravo trga⁹⁹

Cesarsko–kraljeve in okrožne uredbe, ki so prispele na upravo trga med leti 1785 in 1797, so prepisovali v knjige, naredili so tudi imenska kazala. Od leta 1803 do leta 1850 so odložene kronološko, nekatere med njimi so že dvojezične, po večini seveda le nemške.

4. Domovinski listi tržanov¹⁰⁰

Domovinski listi iz srede 19. stoletja vsebujejo naslednje podatke: ime, priimek, poklic, stan, kraj bivanja, opis zunanosti (postava, lasje, oči, posebna znamenja, jezikovna znanja), datum ipd. Nekateri domovinski listi so napisani na vnaprej natisnjenih obrazcih, drugi so v celoti rokopisni. Večina obrazcev je dvojezičnih (nemški/slovenski).

5. Dokumenti, povezani z vojsko¹⁰¹

Seznami vojaških obveznikov s področja Lenarta so iz časa med letoma 1872 in 1884. Gre za štiri zvezke z dvojezičnimi vnaprej natisnjenimi tabelami, ki vsebujejo abecedne ali zaporedne sezname s podatki o vojaškem oddelku, činu, imenu, ponekod tudi opombe, kraj bivanja, leto ipd. Novejšega datuma (1918–1920) so prav tako v to serijo uvrščeni dokumenti o prevratnih dogodkih. Gre za dopise (največ Narodnega sveta pri Sv. Lenartu), sezname vojaške posadke pri Lenartu, povelja, izjavo, poročilo (raport), oklic, telegram, zapisnik okrajne bolniške blagajne pri Sv. Lenartu, okrožnico, seznam o pobiranju prispevka, službene liste, pritožbo proti odloku poverjeništvu za notranje zadeve, spomenico ipd.

6. Dokumenti, povezani s cerkvijo in šolstvom¹⁰²

Iz leta 1822 je zapisnik o vizitaciji župnij, ki so spadale k dekanatu Sv. Lenart v Slovenskih goricah, in sicer: Sv. Jurij, Marija Snežna v Zgornji Velki, Sv. Trojica v Slovenskih goricah, Sv. Benedikt, Sv. Marija v Negovi, Sv. Marija v Apačah, Sv. Ana v Slovenskih goricah. Zapisana so imena župnikov, kaplanov, učiteljev in babic¹⁰³ v posamezni župniji. Ocenjeno je, ali vlada v župniji red, popisani so cerkveno premoženje, potek maš, stanje cerkvenih stavb, dodani so tudi kratki opisi ljudstva glede pobožnosti, vraževernosti ipd.

Na šolstvo se nanaša primerjalna tabela za šolski okoliš Lenart iz leta 1846, v kateri najdemo podatke o številu in vrsti šol, šoloobveznih otrocih, učiteljih ipd. Za leta 1830, 1831 in 1835 so izkazi o šolskih okoliših, prihodkih učiteljev ter stanju šolskih zgradb za šole v Svetem Lenartu, Sveti Trojici, Benediktu, Apačah, Zgornji Velki, Sveti Ani, Svetem Juriju in Negovi. Podobni sta tabeli iz leta 1864 in leta 1865, ki pričata o stanju ljudskih šol v Svetem Lenartu,

⁹⁹ SI_PAM/0003, t. e. 6–9, Patenti, kurende, okrožnice, dopisi, ki so prispeli na upravo trga Lenart v Slovenskih goricah.

¹⁰⁰ SI_PAM/0003, t. e. 10, p. e. 1, Domovinski listi tržanov Lenarta v Slovenskih goricah.

¹⁰¹ SI_PAM/0003, t. e. 10, p. e. 2–3, Dokumenti, povezani z vojsko pri trgu Lenart v Slovenskih goricah.

¹⁰² SI_PAM/0003, t. e. 10, p. e. 4, Dokumenti, povezani s cerkvijo in šolstvom pri Lenartu v Slovenskih goricah.

¹⁰³ V smislu pomočnice pri porodih.

Spodnji Voličini, Sveti Trojici, Benediktu, Sveti Ani, Svetem Juriju, Trnovski vasi in Negovi.

7. Dokumenti nekaterih društev, ki so delovala na področju Lenarta¹⁰⁴

Gasilsko društvo Lenart (1876–1883): dopis o predaji gradiva gasilskega društva trški občini Lenart; pooblastilo Ivanu Sernecu za zastopanje podjetja za izdelavo zvonov; sodni spor gasilskega društva s podjetjem za izdelavo zvonov.

Nemško moško pevsko društvo (1896–1910): Zapisniki društvenih sestankov, vabila na sestanke in nastope, pravila društva, dopisi, programski listi s predstav, seznam članov društva; letno poročilo Nemškega moškega pevskega društva iz Maribora.

Schulverein (1897–1909): Zapisniki sestankov trške občine Sv. Lenart v Slovenskih goricah o šolskih vprašanjih s seznamami volilnih upravičencev; zapisnik o sestanku glede gradnje šole in društvene zgradbe v Lenartu (*Schulverein*), prodaja zemljišča za omenjene zgradbe, dopis.

Krajevna skupina *Südmark* (1906–1908): Vabilo na vrtno zabavo s podpisanimi udeleženci, seznam društvenih izdatkov in prejemkov za leto 1908, računsko knjižica, seznam članov društva.

Zgodovinski zapiski za Lenart in okolico, najbrž jih je zbiral zgodovinsko društvo (1885–1928): dopisi, zapiski o zgodovini, arheoloških najdiščih ipd.

8. Dokumenti špitala¹⁰⁵

Lenarški špital je bil v primerjavi s špitali na Ptuj (ustanovljen leta 1315), Mariboru (1348), Celju (1459) ustanovljen pozno, to je v 17. stoletju. Čeprav ga je ustanovil tamkajšnji tržan in trški sodnik Maks Bernhard,¹⁰⁶ je imelo patronat nad njim gospostvo Hrastovec. Bernhard je umrl brez dedičev, zato je svoje premoženje v celoti zapustil za ureditev špitala. Določil je, da dobijo v njem oskrbo obubožani tržani in drugi revni ljudje, vendar se mora vse izvršiti z dovoljenjem gospostva Hrastovec.¹⁰⁷

V fondu Trg Lenart v Slovenskih goricah so ohranjeni tudi posamezni dokumenti lenarškega špitala. V zapuščinskem inventarju trškega sodnika Maksa Bernharda, ki je torej špital ustanovil, je na 12 listih popis njegovega premoženja iz leta 1625: denar (gotovina), srebrnina, oblačila, vino, žito, živina, vozila ipd. Iz leta 1631 je nato še inventar in popis zapuščine, ki jo je Maks Bernhard podaril za ustanovitev špitala. Gre za popis srebrnine, zemljišč (špitalska zgradba s skednjem, hlevom in vrtom, pripadajoče zemljišče), živine (dva konja, par volov, tri krave in tele), žita, posode in drugih premičnin. Inventar je potrdil Gunthar Herberstein.¹⁰⁸

V sedmih zvezkih so ohranjeni obračuni špitalskih mojstrov, v katere so beležili prejemke in izdatke špitala za posamezno leto: 1626 (2 zvezka), 1627, 1632, 1633, 1634, 1655 in 1737.¹⁰⁹ Iz letnega obračuna 1626 je razvidno, da je imel špital največ dohodkov od vinogradov, toda tudi največ izdatkov za nji-

¹⁰⁴ SI_PAM/0003, t. e. 10, p. e. 5–9, Dokumenti nekaterih društev, ki so delovala na področju Lenarta v Slovenskih goricah.

¹⁰⁵ SI_PAM/0003, t. e. 11, Dokumenti špitala pri Lenartu v Slovenskih goricah.

¹⁰⁶ Mlinarič zapiše Marko Bernhard.

¹⁰⁷ Mlinarič: Meščanski špital pri Lenartu v Slovenskih goricah, str. 14.

¹⁰⁸ SI_PAM/0003, t. e. 11, p. e. 2, Inventar in popis zapuščine, ki jo je Maks Bernhard podaril za ustanovitev špitala pri Lenartu v Slovenskih goricah.

¹⁰⁹ SI_PAM/0003, t. e. 11, p. e. 3, Obračuni špitalskih mojstrov pri Lenartu v Slovenskih goricah.

hovo obdelavo. Tako je bilo dohodkov v omenjenem letu 456 goldinarjev in izdatkov 447 goldinarjev, namenjenih v prvi vrsti za vinograde. V času špitalskega mojstra Zaharije Nümbergerja (1631–1634) je imel špital poleg svojih stavb (hiša, skedenj, hlevi) in vrta ter vinogradov tudi polja. Nedvomno so bili v tem času v špitalu že oskrbovanci. Obračun za leto 1655 izkazuje pet špitalskih vinogradov na Viničkem vrhu, pri Zemarkovi in Zavrhu, na katerih se je tedaj pridelalo okoli 40 štrtinov (nad 20.000 l) vina.¹¹⁰

V fondu je med dopise, pobotnice in spise špitala uvrščena listina iz leta 1626, v kateri Jurij Süber, oskrbnik radgonske gosposčine, potrjuje, da so mu špitalski mojstri Lenart Postet, Matej Likovec, Štefan Kempeis in Jurij Embser poravnali za špitalski vinograd 103 goldinarje, 46 krajcarje in 2 denariča.¹¹¹

Komaj je lenarški špital dodobra zaživel, že ga je velik trški požar uničil, z njim tudi skoraj vse premičnine, tako da so od špitalskega premoženja ostali tako rekoč samo še vinogradi. Erazem Friderik grof Herberstein se je kot univerzalni dedič po svojem očetu odločil, da bo ponovno vzpostavil špital in ga je v ta namen primerno dotiral. Pozidal je špitalsko poslopje ter ga opremil, tako da je 1. maja 1661 lahko sprejel prvih šest oskrbovancev, tri moške in tri ženske. Povprečna starost oskrbovancev je bila 70 let, najstarejši je bil star 90 let in najmlajši 45.¹¹² V fondu je na posebnem listu ohranjen seznam donacij špitalu iz tega časa. Gre za naturalije (sol, mast, moka ipd.), ki jih je podarilo gospostvo Hrastovec. Poleg tega je v originalu in dveh prepisih ohranjeno tudi špitalsko pismo iz leta 1661. V njem grof Erazem Friderik Herberstein opisuje ustanovitev špitala, ki je bila povsem v rokah trga in njenega trškega sodnika Maksa Bernharda. Ker je pozneje špitalu grozil propad, je patronat nad njim prevzelo gospostvo Hrastovec oziroma družina Herberstein. Opisuje tudi, da je v letu 1661 špital skrbel za šest oseb in od leta 1672 za osem. Sledi opis obnove celotne ustanove in nakupa novega zemljišča ter stavbe za špital. Določeno je, koliko oseb lahko špital oskrbuje, kaj vse dobijo od gospostva Hrastovec v dar – točno je določena količina hrane, kurjave, oblačil ipd.¹¹³

Špitalsko pismo iz leta 1661
(Vir: SI_PAM/0003, t. e. 11, p. e. 6).

¹¹⁰ Mlinarič: Meščanski špital pri Lenartu v Slovenskih goricah, str. 16.

¹¹¹ SI_PAM/0003, t. e. 11, p. e. 4, Dopisi, pobotnice in spisi špitala pri Lenartu v Slovenskih goricah.

¹¹² Mlinarič: Meščanski špital pri Lenartu v Slovenskih goricah, str. 16.

¹¹³ SI_PAM/0003, t. e. 11, p. e. 6, Špitalsko pismo o špitalu trga Lenart v Slovenskih goricah.

Zanimiva sta tudi zapisnik pričanja upravitelja gospostva Hrastovec iz leta 1883 o požaru, ki je uničil špital; ali zapisnik o predaji premoženja in uprave špitala grofa Herbersteina občini Sv. Lenart v Slovenskih goricah.¹¹⁴ V noči s 27. avgusta na 28. avgust leta 1883 je med pol dvanajsto in eno uro ponoči pogorelo špitalsko poslopje, vzroka za požar komisija ni mogla ugotoviti. Škode je bilo za 650 goldinarjev, medtem ko je bilo poslopje zavarovano za 1.200 goldinarjev. Še istega leta je špitalski mojster začel s popravilom špitalskega poslopja, popravljal je tudi gospodarska poslopja.¹¹⁵

Najmlajši dokumenti špitala v fondu so iz let 1912/13 in se nanašajo na spremembe v upravi špitala. Leta 1910 je špital prešel od gospostva Hrastovec na občino Sv. Lenart. Narejen je popis premoženja in dohodkov špitala, opisani so tudi stroški špitalskega mojstra. Priložen je še prepis listine, ki jo je 26. avgusta 1795 izdal guverner in svetnik cesarsko-kraljevega štajerskega gubernija.¹¹⁶

Zaključek

V 19. stoletju je bil Sveti Lenart v Slovenskih goricah med najmanjšimi trgi na Štajerskem. Med obema vojnoma je bil sicer gospodarsko središče širšega območja Slovenskih goric, a v razvojno gravitacijskem pogledu v primerjavi s sosednjim Mariborom ali Ptujem manj pomemben. Ta predel Slovenskih goric se je namreč spoprijemal z elementi podedovane gospodarske zaostalosti. Industrije praktično ni bilo, razvita je bila obrt, prevladujoča gospodarska panoga je bila kmetijstvo. Po drugi svetovni vojni je Lenart nato počasi dosegel vlogo pomembnejšega upravno-političnega in po koncu sedemdesetih let 20. stoletja še gospodarsko-zaposlitvenega središča osrednjih Slovenskih goric. Z izgradnjo prvih večjih dislociranih obratov mariborske industrije sta se začeli hitra industrializacija tega prej izrazito agrarnega območja in z njo povezana urbanizacija.¹¹⁷

Poleg v tem prispevku obravnavanega fonda hrani Pokrajinski arhiv Maribor arhivsko gradivo, ki se nanaša na Lenart, še v naslednjih fondih, navedenih od najstarejšega do najmlajšega:

Tabela 3: Seznam arhivskega gradiva o Lenartu.

Signatura	Naslov	Datum nastanka
SI_PAM/0632	Okrajno sodišče Sv. Lenart v Slovenskih goricah	1790–1945
SI_PAM/0055	Okrajni urad Lenart	1830–1868
SI_PAM/0656	Notar Edvard Knez, Sv. Lenart v Slovenskih goricah	1862–1874
SI_PAM/0658	Notar Filip Mravlag, Gornja Radgona, Sv. Lenart v Slovenskih goricah	1865–1895
SI_PAM/0757	Osnovna šola Lenart v Slovenskih goricah	1876–1954
SI_PAM/0654	Notar Karel Hanss, Sv. Lenart v Slovenskih goricah, Slovenska Bistrica, Maribor	1895–1918
SI_PAM/0675	Notar Vincenc Toplak, Sv. Lenart v Slovenskih goricah	1901–1906
SI_PAM/0672	Notar Fran Štupica, Sv. Lenart v Slovenskih goricah	1906–1935
SI_PAM/0898	Glavna hranilnica Sveti Lenart v Slovenskih goricah	1908–1947

¹¹⁴ SI_PAM/0003, t. e. 11, p. e. 4, Dopisi, pobotnice in spisi špitala pri Lenartu v Slovenskih goricah.

¹¹⁵ Mlinarič: Meščanski špital pri Lenartu v Slovenskih goricah, str. 19.

¹¹⁶ SI_PAM/0003, t. e. 11, p. e. 7, Spisi o spremembah v upravi špitala Lenart v Slovenskih goricah v 20. stoletju.

¹¹⁷ Toš: Lenart od admontske Radehove do središča Slovenskih goric, str. 27.

SI_PAM/0843	Državna meščanska šola pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah	1922–1945
SI_PAM/0938	Slovenjgoriška posojilnica Sveti Lenart v Slovenskih goricah	1926–1946
SI_PAM/0692	Notar Karel Jagodič, Sv. Lenart v Slovenskih goricah	1935–1937
SI_PAM/0691	Notar Ivan Hanžič, Sv. Lenart v Slovenskih goricah	1937–1941
SI_PAM/1264	Občinski komite Zveze komunistov Slovenije Lenart v Slovenskih goricah	1950–1960
SI_PAM/1307	Občinska konferenca Zveze komunistov Slovenije Lenart	1951–1990
SI_PAM/1113	Zadružno kmetijsko gospodarstvo Lenart – Žerjavci	1952–1955
SI_PAM/1308	Občinski odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Lenart	1952–1994
SI_PAM/0488	Občinski ljudski odbor Lenart	1954–1961
SI_PAM/1122	Agrokombinat Lenart	1954–1993
SI_PAM/0571	Občinski sodnik za prekrške Lenart	1955–1978
SI_PAM/1365	Občinska konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Lenart	1955–1990
SI_PAM/1158	Klemos – Tovarna jeklenih konstrukcij Lenart	1960–2000
SI_PAM/0542	Skupščina občine Lenart	1961–1990
SI_PAM/1364	Občinski sindikalni svet občine Lenart	1965–1982
SI_PAM/1154	Keko – Podjetje kemičnih in kozmetičnih proizvodov Lenart v Slovenskih goricah	1969–1970
SI_PAM/0109	Samoupravne interesne skupnosti občine Lenart	1974–1990

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Pokrajinski arhiv Maribor

- SI_PAM/0003, Trg Lenart v Slovenskih goricah.
- SI_PAM/1709, Ilaunig Ožbalt.
- SI_PAM/0001, Zbirka listin.
- SI_PAM/1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov mest in trgov.
- SI_PAM/1693, Zbirka fotografij in razglednic.
- SI_ZAP/0009, Gospodstvo Hrastovec.

LITERATURA

Curk, Jože: Lenart v Slovenskih goricah in njegova okolica. V: *160. zvezek zbirke vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije*. Ljubljana: Založba Obzorja, 1988, str. 3–11.

Čipić Rehar, Marija: *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1501-2015*, knj. 1. Ljubljana: Nadškofija Ljubljana, 2016.

Habjanič, Oskar: Avguštnski samostan v Sv. Trojici v Slovenskih goricah v dobi baroka. V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 62 (2014), št. 1, str. 67–90.

Hernja Masten, Marija: Trg Sv. Lenart in njegova samouprava v času od druge polovice 17. do začetka 19. stoletja. V: *Zbornik občine Lenart* (ur. Slavko Kramberger et al.). Lenart: Občina, 1996, str. 31–37.

Koropec, Jože: Srednjeveški Hrastovec. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje* 44 (1973), št. 1, str. 47–59.

Kočevar, Vanja: Kranjski deželni stanovi ter čas protireformacije in katoliške obnove, V: *Družbena in identitetna mobilnost* (ur. Boris Golec). Ljubljana: ZRC SAZU, 2019, str. 104–179.

Kovačič, Franc: *Trg Središče: krajepis in zgodovina*. Maribor: Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko, 1910.

Mlinarič, Jože: Meščanski špital pri Lenartu v Slovenskih goricah. V: *Kronika: Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 23 (1975), št. 1, str. 13–20.

Premk, Francka: Slovenska versko–krščanska terminologija v zemljepisnih imenih in spremembe za čas 1921–1967/68. V: *Besedoslovne lastnosti slovenskega jezika. Slovenska zemljepisna imena* (ur. Marko Jesenšek). Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2004, str. 113–132.

Toš, Marjan: Lenart od admontske Radehove do središča Slovenskih goric. V: *Lenart za jutri*. Lenart: Krajevna skupnost; Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo, 2010, str. 19–28.

Žižek, Aleksander: *Skrivno življenje cehov*. Celje: Zgodovinski arhiv, 2012.

ČASOPISNI VIRI

Laibacher Zeitung, 1873.

INTERNETNI VIRI

Lenart v Slovenskih goricah (LEN-1): <https://nl.ijs.si/e-zrc/prisege2/html/LEN-1.html> (dostop: 27. 6. 2022).

SUMMARY

ARCHIVAL FONDS LENART V SLOVENSKIH GORICAH MARKET

The Regional Archives Maribor has in storage the fonds Lenart v Slovenskih goricah Market, which comprises eleven archive boxes. It contains records created between 1625 and 1928. Of particular interest are the minutes of the market council from 1640 to 1850, comprising three volumes, in which records of various lawsuits dominate, as the market judge had jurisdiction over the administrative and political cases, which could be designated “offences”, and he could also interrogate a suspect in criminal cases, i.e. for a crime. Additionally, the minutes include affidavits for newly admitted market people and market councillors in German and later also in the Slovene language.

The market town had the right to collect certain taxes, i.e. on trade, wine, hunting, grazing, dogs, and others. Transcripts of market privileges testify to the fact that as early as 1506, Sveti Lenart had the right to a weekly fair on Wednesdays and an annual fair on the eighth day before St Ulrik Day (July 4th). Individual records refer to municipal land, including in-colour plans and drawings from the 19th century. Certain records on construction in the market have also been preserved (storage for firefighting equipment, telegraph, repairs of the church clock, arrangement of the cemetery, construction of an isolation facility, roads and sewers).

The account records of the market judge are preserved for the period between 1679 and 1835. Both the minutes of the market council and the special sheets contain records of the elections of market judges. Based on these, the article publishes a list of all market judges in Lenart from 1600 until 1849, when a

municipal law was passed, ending the market court, and its jurisdiction passed to the district courts. On August 8, 1850, the first municipal elections were held, in which the first mayor was elected under the new law.

The names of former market people can be found in individual lists, which can be found both in the minutes of the market council and in the tax books. The names of former market people can be found in individual lists, which can be found both in the minutes of the market council and in the tax books. From the middle of the 19th century, there are so-called "homeland" documents that even list the physical characteristics of people (physique, hair, eyes, body marks, language skills). Included in the fonds are also lists of conscripts from the same century.

Church and school affairs refer to a slightly wider area than the Sveti Lenart Market, including information on the number and type of schools, compulsory school children, teachers, and others. A particular entity comprises records of some societies that operated in the Lenart area from the end of the 19th century onwards. Also interesting are the documents that testify to the functioning of the Lenart hospital, which already at the beginning of the 17th century cared for those market people who could not support themselves due to age and illness.